

نشر مرز و بوم
تهران ۱۳۹۱

سرشناسه : علایی، حسین، ۱۳۳۵ -

عنوان و نام پدیدآور : روند جنگ ایران و عراق / نویسنده حسین علایی؛

ناظر علمی و محتوایی محمد درودیان.

ملاحظات نشر : تهران: مرز و بوم، ۱۳۹۱.

مشخصات ظاهری : ۲ ج؛ ۵/۴×۲۱/۵ س.م.

شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۵۸۳-۷-۶ : ۱ ج؛ ۹۷۸-۶۰۰-۹۲۵۸۳-۷-۶ : ۲ ج.

وضعیت فهرست‌رسانی : فیا

یادداشت : کتابخانه

یادداشت : نما

موضوع : جنگ ایران - عراق ۱۳۶۷ - ۱۳۵۸

شناسه افزوده : درودیان، محمد، ۱۳۵۸ - ناظر

رده‌بندی کنگره : ۱۳۹۱ ر.ج. ۹۰۰ DS

رده بندی دیویی : ۹۵۵/۰۸۴۳

شماره کتابشناسی ملی : ۳۰۳۹۳۷۰

جنگ ایران و عراق - جلد اول

نویسنده:

ناظر علمی و محتوایی:

بررسی و کنترل نهایی:

ویراستار:

صفحه آرایی:

طراح جلد:

چاپ:

چاپ اول:

شمارگان:

قیمت:

شابک:

کلیه حقوق متعلق به نشر مرز و بوم است.

نشر مرز و بوم، تلفن: ۶۶۴۹۷۳۲۷

تقدیم به

امام خمینی که تمام عمر خود را صرف تعلیم و تربیت و جهاد و مبارزه علیه طاغوت کرد و ملت ایران را از استبداد شاهنشاهی رهایی داد. او که با برپایی نهضت اسلامی قدرت عظیمی را از درون مردم ایران آفرید و دل‌ها را به هم نزدیک کرد. شخصیت محبوبی که با او که بر خاستی بزرگ در مقابل راه‌اندازی جنگ تمام‌عیار صدام علیه انقلاب اسلامی استاد و با بسیج مردم و قوای مسلح ایران، متجاوز را ناکام گذاشت و با سال‌ها محاصره و مشکلات جنگ، قدرت جدید دفاعی ایران را مستند بر اندیشه اسلامی شکل داد.

و تقدیم به

رزمندگان دوران دفاع مقدس به ویژه شهیدان سرفراز و جانبازان مقاوم و اسرای رنج‌دیده که شامل روزی جمهوری اسلامی بودند.

و تقدیم به

تمامی آنانی که تاریخ را برای پندآموزی و آگاه‌گیری تجارب آن می‌خوانند تا در گذشته نمانند و به آینده بدرنگ بیندیشند.

و تقدیم به

پدرم حجت‌الاسلام والمسلمین مرحوم حاج شیخ محمد خودیلایی کرهرودی که عمر کوتاه خود را با ساده‌زیستی در راه اعتلای امت اسلامی گذراند.

فهرست مطالب

۲۱	سخن ناشر
۲۳	مقدمه
۲۹	فصل اول
۳۱	انقلاب اسلامی و تغییر ساختار حکومتی در ایران
۳۳	دوران دولت موقت
۳۵	وضعیت نظامی ایران
۳۹	تحریم تسلیحاتی ایران از سوی آمریکا
۴۱	آشتی در ارتش
۴۴	استاندارد نخستین رئیس ستاد ارتش
۴۶	تلاش برای حفظ و انسجام ارتش
۴۸	تعیین پادشاه
۴۹	وضعیت دفاعی کشور
۵۲	وضعیت سیاسی و امنیتی کشور
۵۵	ظهور گروه‌های تروریستی
۵۶	انتقال شاه به آمریکا و برور در روابط ایران و ایالات متحده
۵۸	تصرف سفارت آمریکا
۶۰	استعفای دولت موقت و اداره کشور به هیئت شورای انقلاب
۶۱	واکنش‌ها و اقدامات آمریکا در برابر گروگان‌گیری
۶۳	روند حل و فصل مسئله گروگان‌ها
۶۵	اشغال سفارت آمریکا و سرنوشت کارتر
۶۶	نقش اشغال سفارت آمریکا در بروز جنگ
۶۸	تشکیل بسیج مستضعفان
۷۰	دوران بنی‌صدر
۷۲	قطع رابطه آمریکا با ایران
۷۳	واقعه طبس
۷۹	اشغال سفارت ایران در انگلیس
۸۰	روابط خارجی ایران
۸۵	تاریخچه و ساختار سیاسی عراق
۸۷	جغرافیای انسانی و ژئوپلیتیک عراق
۸۹	فقدان عمق راهبردی
۹۰	مناطق کوهستانی شمالی

۹۲	روی کار آمدن حزب بعث در عراق
۹۵	ساختار قدرت در رژیم بعثی
۹۶	برخی ویژگی‌های شخصی صدام حسین
۱۰۱	برکناری حسن البکر
۱۰۳	وضعیت نظامی عراق
۱۰۵	شرایط اقتصادی عراق
۱۰۶	روابط خارجی رژیم بعثی عراق
۱۰۷	پیشینه روابط عراق با ایران
۱۱۲	عراق و معاهده ۱۹۷۵
۱۱۹	جمع‌بندی وضعیت ایران و عراق در آستانه جنگ
۱۲۳	منابع - مراجع فصل اول
۱۲۸	فصل دوم
۱۲۹	عوامل مؤثر بر بروز جنگ
۱۳۰	مدل تئوریک تحلیلی برای آغاز جنگ
۱۳۲	زمینه‌های بروز جنگ
۱۳۲	استفاده از فرصت‌ها در بروز جنگ
۱۳۴	اشغال افغانستان
۱۳۶	تغییر شرایط منطقه‌ای
۱۳۸	تلقی دولت عراق از کاهش قدرت ایران و تغییر نظام شاهنشاهی
۱۳۹	وجود زمینه‌های تاریخی و اختلافات مرزی
۱۳۹	(۱) اختلاف بر سر چگونگی کنترل رودخانه اروندر
۱۴۱	(۲) اختلاف در مورد کنترل برخی ارتفاعات مرزی
۱۴۱	بروز اختلاف و افزایش مناقشه
۱۴۶	توسعه منازعه
۱۴۶	الف) وقایع کردستان
۱۵۲	ب) مسئله خلق عرب
۱۵۶	علائم تهدید
۱۵۷	تلاش‌های ایران برای حل اختلافات با عراق
۱۵۸	تشدید منازعه و بروز بحران
۱۵۹	الف) فشار بر حوزه علمیه نجف
۱۶۰	ب) اخراج ایرانیان و عراقیان ایرانی‌تبار
۱۶۱	ج) قتل آیت‌الله سید محمدباقر صدر
۱۶۳	د) فشار بر خاندان آیت‌الله حکیم

۱۶۴	د) منع زیارت عتبات عالیات
۱۶۵	و) قلع و قمع مخالفان
۱۶۶	توسعه و تشدید بحران
۱۶۷	ارتباط با مخالفان
۱۶۸	کمک به برنامه کودتای نقاب موسوم به نوژه
۱۷۲	تضعیف بیشتر ارتش ایران
۱۷۳	محرک‌های رژیم بعثی عراق در حمله به ایران
۱۷۳	الف) احساس قدرت صدام
۱۷۴	ب) جمع‌بندی صدام از وضعیت ایران و نظام بین‌المللی
۱۷۶	پهانه جنگ
۱۷۷	آدگی رژیم بعثی برای آغاز جنگ
۱۸۳	غافلگیری
۱۸۶	استراتژی رژیم بعثی عراق از جنگ با ایران
۱۸۷	الف) نفوذ ارداد مرزی ۱۹۷۵ الجزایر
۱۸۷	ب) جد سازی یا بخشی از استان خوزستان از ایران
۱۸۹	ج) ربه اسن برای واگذاری جزایر ابوموسی، تنب بزرگ و تنب کوچک
۱۹۰	د) تضعیف جلوه‌های ارفود انقلاب اسلامی
۱۹۱	جمع‌بندی
۱۹۲	منابع و مراجع فصل دوم
۱۹۵	فصل سوم
۱۹۶	آغاز جنگ با تهاجم هوایی
۱۹۷	تهاجم زمینی ارتش بعثی
۱۹۸	اهداف عملیاتی، سازماندهی و محورهای اصلی تهاجم ارتش بعثی
۲۰۰	جبهه جنوب
۲۰۰	۱. جبهه شمالی خوزستان
۲۰۳	اشغال دهلران
۲۰۴	۲. جبهه میانی خوزستان
۲۰۴	اشغال بستان
۲۰۶	اشغال سوسنگرد
۲۱۰	۳. جبهه جنوبی خوزستان
۲۱۱	اشغال خرمشهر
۲۱۶	محاصره آبادان و شکل‌گیری مقاومت
۲۲۱	برنامه‌ریزی برای اشغال مسجد سلیمان

- ۲۲۲ ..... جبهه میانی و غرب
- ۲۲۳ ..... اشغال مهران
- ۲۲۳ ..... حمله به قصر شیرین، سرپل ذهاب و نفت شهر
- ۲۲۴ ..... جبهه شمال غرب
- ۲۲۵ ..... نتایج تهاجمات زمینی عراق
- ۲۲۶ ..... تحلیل و ارزیابی عملیات ارتش عراق
- ۲۲۸ ..... حمله به مناطق مسکونی و آواره کردن مردم
- ۲۳۰ ..... اسارت غیر نظامیان
- ۲۳۰ ..... حملات عراق به مراکز نفتی ایران
- ۲۳۱ ..... نتایج اولیه جنگ برای عراق
- ۲۳۲ ..... تهاجم امام خمینی از علل آغاز جنگ
- ۲۳۴ ..... ریشه‌های ایران در برابر جنگ
- ۲۳۶ ..... اکنش اقدامات ایران پس از آغاز جنگ
- ۲۴۰ ..... راهبردی ایران برای تهاجم ارتش عراق
- ۲۴۲ ..... احیای ضربات ارتش و ایدئولوژی مقاومت با قوای متجاوز
- ۲۴۳ ..... اقدامات نیروی دریایی ارتش جمهوری اسلامی در روزهای اول جنگ
- ۲۴۶ ..... اقدامات نیروی زمینی ارتش
- ۲۴۸ ..... دعوت از مردم برای دفاع
- ۲۵۰ ..... حضور سپاه در جنگ
- ۲۵۳ ..... تشکیل شورای عالی دفاع
- ۲۵۴ ..... شکل‌گیری سازمان رزمی سپاه و تشکیل ستاد عملیات جنوب
- ۲۵۶ ..... شکست طرح ارتش عراق برای رسیدن به اهداف نظامی
- ۲۵۸ ..... نقاط قوت و ضعف راهبرد عراق
- ۲۶۱ ..... آمریکا و آغاز جنگ
- ۲۶۳ ..... شوروی و آغاز جنگ
- ۲۶۵ ..... کشورهای عربی و جنگ
- ۲۶۷ ..... تشکیل شورای همکاری خلیج فارس
- ۲۶۸ ..... اسرائیل و جنگ عراق با ایران
- ۲۶۹ ..... تلاش برای آتش‌بس
- ۲۷۰ ..... سازمان ملل و آغاز جنگ
- ۲۷۱ ..... قطعنامه ۴۷۹
- ۲۷۳ ..... حضور نخست‌وزیر ایران در سازمان ملل
- ۲۷۵ ..... سازمان کنفرانس اسلامی و جنگ
- ۲۷۶ ..... عراق و آتش‌بس

۲۷۸	دیدگاه امام خمینی نسبت به جنگ
۲۸۰	عدم پذیرش آتش‌بس و تصمیم به دفاع
۲۸۱	تداوم جنگ از سوی عراق پس از ناکامی‌های اولیه
۲۸۲	اقدامات نظامی ایران و عملیات محدود و چریکی
۲۸۴	عملیات‌های منظم چهار ماه اول جنگ
۲۸۵	عملیات پل نادری
۲۸۷	عملیات جاده ماهشهر
۲۸۹	عملیات نصر
۲۹۲	اشغال هویزه
۲۹۲	عملیات توکل
۲۹۳	مبارزات چهار عملیات در چهار ماه آغازین جنگ
۲۹۴	مدیریت بنی‌صدر در جنگ
۲۹۶	تأسیس دوازده سازمان ملل
۲۹۷	آتش‌بس نوبه انضباط در نیروهای مسلح
۲۹۸	الزام اجرای عملیات موفق
۲۹۸	الف) تعیین مجدد نظامی
۲۹۹	ب) تأمین نیروی مبارز برای تهاجم به دشمن
۳۰۰	ج) طرح‌ریزی عملیات هوش‌اندانه
۳۰۰	اجلاس سران سازمان ترانس استانی طائف
۳۰۳	اوج‌گیری اختلافات سیاسی ایران
۳۰۵	سال رحمت، عطف، برادری و قربان
۳۰۶	تشکیل خطوط پدافندی و شکل‌گیری پهنه‌ها
۳۰۶	عملیات H3
۳۰۸	عملیات بازی دراز
۳۰۸	بمباران زندان دوله‌تو
۳۰۹	هیئت صلح غیر متعهدها
۳۱۰	برنامه‌ریزی منافقین برای اقدام مسلحانه و ترور
۳۱۱	تصرف ارتفاعات الله‌اکبر
۳۱۲	برکناری بنی‌صدر
۳۱۶	عملیات فرمانده کل قوا
۳۱۷	حرکت مسلحانه منافقین
۳۱۸	سفر نماینده سازمان ملل به ایران
۳۱۹	ترورهای مجاهدین خلق
۳۲۰	فرار بنی‌صدر و سران منافقین

۳۲۲	تغییرات در ارتش
۳۲۲	آزادسازی شهر نوسود
۳۲۳	برنامه‌ریزی اساسی برای دفع تجاوز
۳۲۵	اقدامات ارتش برای افزایش توان رزمی
۳۲۶	همکاری کردهای عراق با ایران
۳۲۷	ترور رئیس‌جمهور و نخست‌وزیر
۳۲۸	آزادسازی شهر آشنویه
۳۲۹	ظهور تفکر خلاق عملیاتی
۳۳۲	نتیجه‌گیری
۳۳۴	منابع و مراجع فصل سوم
۳۴۱	فصل چهارم
۳۴۳	ادسا: سرزمین‌های اشغالی
۳۴۴	لزو: شکست حصر آبادان
۳۴۶	عملیات حصار آبادان
۳۴۷	استعداد قوای مسلح در عراق
۳۴۸	استعداد و سازمان قوای مسلح
۳۴۹	طرح مانور
۳۵۱	شرح عملیات و نتایج آن
۳۵۴	ارزیابی شکست حصر آبادان
۳۵۵	سانحه هواپیمای C130 و شهادت فرماندهان ارشد
۳۵۶	تلاش عراق برای بستن خورموسی
۳۵۷	تحول عملیاتی
۳۵۸	تشکیل تیپ‌های سپاه
۳۶۰	تشکیل قرارگاه مشترک ارتش و سپاه
۳۶۲	عملیات طریق القدس
۳۶۲	نام‌گذاری عملیات
۳۶۳	انتخاب محدوده و منطقه عملیات
۳۶۶	انتخاب منطقه بستان
۳۶۸	اهداف عملیات و نتایج مورد انتظار
۳۶۸	اقدامات ضروری برای اجرای عملیات
۳۶۸	نیازمندی‌های اطلاعاتی طریق القدس
۳۷۰	شناسایی عوارض
۳۷۲	آرایش قوای دشمن

۳۷۴	استعداد قوای دشمن و خودی
۳۷۵	ارزیابی برتری‌های دشمن و خودی در طریق‌القدس
۳۷۵	آمادگی برای عملیات
۳۷۶	شیوه‌ها و تاکتیک‌های ارتش عراق
۳۷۷	طرح مانور و عنصر کلیدی موفقیت
۳۷۸	احداث جاده در مناطق رملی
۳۷۹	تلاش‌های هماهنگی
۳۷۹	وضعیت امنیتی ایران در هنگام عملیات طریق‌القدس
۳۸۰	تصورات دشمن قبل از آغاز عملیات طریق‌القدس
۳۸۲	شرح عملیات
۳۸۴	روایت شهرستان
۳۸۴	واکنش ارتش بعثی و درگیری‌های پل سابله
۳۸۶	تیم فیلد ال‌می پس از پایان عملیات
۳۸۶	تاییدات
۳۸۸	پیامدهای عملیات
۳۸۹	بررسی عوامل پیروزی
۳۹۰	فتح‌الفتوح
۳۹۲	تأثیر عملیات طریق‌القدس بر روحیه و رضای فرماندهان
۳۹۴	نبرد جزابه
۳۹۶	ضربه مهم به منافقین
۳۹۷	فرار جنگنده ایرانی به عربستان
۳۹۷	طرح صلح سازمان ملل و کنفرانس اسلامی
۴۰۰	حمایت جدی تر اردن از صدام حسین
۴۰۱	حذف نام عراق از فهرست کشورهای حامی تروریسم
۴۰۲	عملیات فتح‌المبین
۴۰۲	ملاحظات انتخاب منطقه عملیات
۴۰۵	اهداف عملیات و جغرافیا و عوارض منطقه آن
۴۰۶	استعداد و آرایش دشمن
۴۰۷	چگونگی تأمین کمبود یگان
۴۰۸	ایجاد انگیزه در رزمندگان
۴۰۸	استعداد خودی
۴۰۹	طرح مانور
۴۱۱	اقدامات دشمن قبل از آغاز عملیات
۴۱۱	تردید در اجرای عملیات

۴۱۳	شرح عملیات
۴۱۸	نتایج و ارزیابی دستاوردهای عملیات
۴۲۰	تقدیر امام خمینی از عملیات فتح‌المبین
۴۲۲	همکاری منافقین با رژیم بعثی عراق
۴۲۲	پیامدهای عملیات فتح‌المبین
۴۲۳	دیدار شورای عالی دفاع با امام خمینی
۴۲۵	اخراج گروهی مردم عراق
۴۲۶	تجهیز عراق به هواپیماهای میگ ۲۵
۴۲۶	توسعه روابط ایران و سوریه
۴۲۸	قطع صدور نفت عراق از راه سوریه
۴۲۸	کمیته بین‌المللی آمریکایی عراق
۴۲۹	مقرر هیئت میانجی سازمان کنفرانس اسلامی به تهران
۴۳۰	اعلام قطع روابط با کره شمالی
۴۳۱	تکمیل آزادسازی خرمستان
۴۳۱	سیر طرح‌ریزی عملیات بیت‌المقدس
۴۳۲	الف) حمله از جاده موازی خرمشهر
۴۳۴	ب) عبور عمده نیرو از رودخانه برون
۴۳۶	عملیات بیت‌المقدس
۴۳۶	محدوده و منطقه عملیاتی بیت‌المقدس
۴۳۹	نام‌گذاری عملیات
۴۳۹	هوشیاری و استعداد و گسترش ارتش
۴۴۱	تدابیر پدافندی ارتش بعثی
۴۴۲	طرح مانور و مرحله‌بندی طرح عملیات
۴۴۳	مرحله نخست: گرفتن یک سرپل بزرگ
۴۴۵	مرحله دوم: حرکت به سوی مرز
۴۴۶	مرحله سوم: تصرف خرمشهر
۴۴۶	مرحله چهارم: عبور از مرز و پدافند
۴۴۶	توسعه توان رزمی و ظرفیت عملیاتی یگان‌های سپاه
۴۴۷	سازمان و استعداد خودی
۴۴۷	عوامل غافلگیری ارتش عراق
۴۵۲	شرح عملیات
۴۵۳	نصب پل‌های تاکتیکی بر روی کارون
۴۵۴	تصرف سرپل بزرگ
۴۵۷	عملیات در فکه

۴۵۸	حمله عراق به هواپیمای غیر نظامی
۴۵۸	حرکت به سمت مرز
۴۶۱	تلاش برای محاصره و دسترسی به خرمشهر
۴۶۳	به سوی خرمشهر
۴۶۴	تلاش‌های فشرده برای فتح خرمشهر
۴۶۶	طرح جدید محاصره و آزادسازی خرمشهر
۴۶۸	تلاش ارتش عراق برای حفظ خرمشهر
۴۶۹	آزادسازی و فتح خرمشهر
۴۷۱	نگاه امام خمینی به فتح خرمشهر
۴۷۳	فتح خرمشهر پایان رؤیای صدام درباره اشغال سرزمین‌های ایران
۴۷۵	حمله و ستاوردهای عملیات بیت‌المقدس
۴۷۶	دلایل موفقیت و ارزیابی عملیات بیت‌المقدس
۴۷۹	حمله محاصره عراق به شهرها
۴۸۰	ایستادن نیروهای ایرانی به جزیره خارک
۴۸۱	از سرگیری حمله به نفتی‌ها در خور موسی
۴۸۱	سرکوب تروتهای مسلح ضد انقلاب
۴۸۳	هشدار نسبت به فتنه‌های بیرونی
۴۸۳	اجلاس شورای همکاران خلیج فارس در حمایت از عراق
۴۸۴	تشکیل شورای عالی بازسازی مناطق جنگی
۴۸۴	جمع‌بندی و دستاوردهای سال دوم جنگ
۴۸۵	الف) مشخص شدن برتری راهبردی نظامی ایران
۴۸۶	ب) ابتکار عمل و اتخاذ تصمیم‌های درست
۴۸۶	ج) توسعه ثبات سیاسی و امنیتی در کشور
۴۸۸	منابع و مراجع فصل چهارم
۴۹۳	فصل پنجم
۴۹۵	پیامد فتح خرمشهر
۴۹۷	راهکارها و شرایط ایران برای پایان دادن به جنگ پس از فتح خرمشهر
۴۹۷	سیاست دفاعی جمهوری اسلامی پس از فتح خرمشهر
۴۹۹	الف) دفع کامل تجاوز سرزمینی
۵۰۰	ب) محدود نگهداشتن دامنه جنگ
۵۰۰	ج) توسعه توان مقاومت و تلاش برای پشیمان کردن دشمن از حمله به ایران
۵۰۱	تشکیل جلسه شورای عالی دفاع
۵۰۴	حمله اسرائیل به لبنان

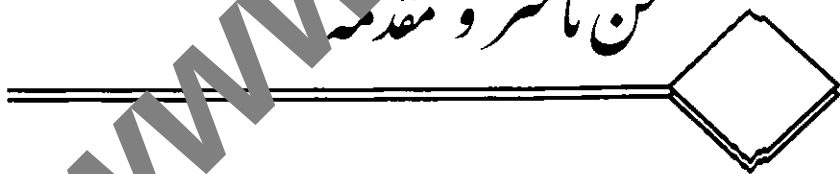
- ۵۰۵ سفر فرماندهان نظامی ایران به سوریه
- ۵۰۶ تحلیل امام خمینی از حمله اسرائیل به لبنان
- ۵۰۸ تلاش‌های صلح
- ۵۰۹ جلسه دوم شورای عالی دفاع
- ۵۱۲ عقب‌نشینی ارتش عراق
- ۵۱۶ چرا جنگ تمام نشد؟
- ۵۲۰ تصمیم به عبور از مرز
- ۵۲۳ تغییر راهبرد ارتش عراق به دفاع ایستا
- ۵۲۴ ۱. تقویت فعالیت‌های اطلاعاتی
- ۵۲۵ ۲. اصلاح و عمق بخشیدن به خطوط پدافندی
- ۵۲۶ ۳. استفاده از عملیات مهندسی
- ۵۲۶ ۴. حمله سریع سازمان رزم و قدرت هوایی
- ۵۲۷ ۵. سازمان‌یگان‌های قدرتمند احتیاط
- ۵۲۷ ۶. توجیه سلاح‌های غیر متعارف
- ۵۲۸ صدور قطعنامه
- ۵۲۹ عملیات رمضان
- ۵۳۰ شرایط بین‌المللی
- ۵۳۲ منطقه عملیات
- ۵۳۲ نام‌گذاری و هدف عملیات
- ۵۳۳ دیدگاه‌های ارتش و سپاه در مورد نتیجه
- ۵۳۴ طرح مانور و استعداد نیروهای خودی
- ۵۳۵ شرح عملیات
- ۵۳۷ دعوت امام خمینی از مردم عراق برای قیام
- ۵۳۸ نتایج عملیات رمضان
- ۵۳۹ علل ناکامی عملیات
- ۵۳۹ ۱. اطلاعات ناقص
- ۵۴۰ ۲. عجله در طرح‌ریزی عملیات
- ۵۴۱ ۳. کاستی‌های مهندسی
- ۵۴۱ ۴. گرمای شدید هوا و نداشتن قابلیت انعطاف در اداره عملیات و جابه‌جایی نیرو
- ۵۴۱ ۵. آمادگی ارتش عراق وعدم غافلگیری
- ۵۴۲ ۶. غرور حاصل از پیروزی عملیات بیت‌المقدس و عدم تغییر اساسی در تاکتیک‌ها
- ۵۴۳ ۷. تضعیف انگیزه‌ها
- ۵۴۳ ۸. تصور نادرست ایران از وضعیت ارتش عراق و جنگیدن دشمن در زمین خود
- ۵۴۴ ارزیابی عملیات رمضان

۵۴۶	واکنش عراق؛ حمله به غیر نظامیان
۵۴۶	توسعه حملات به جزیره خارک
۵۴۸	افزایش ناامن سازی خورموسی
۵۴۹	تحول در راهبرد نظامی عراق
۵۵۰	تأثیر عملیات رمضان بر تداوم جنگ و الزامات جنگیدن در شرایط جدید
۵۵۲	گرایش آمریکا به عراق
۵۵۳	فرسایشی شدن جنگ
۵۵۶	میانجیگری
۵۵۸	استفاده بیشتر عراق از هواپیماهای میگ ۲۵
۵۵۹	کنفرانس فاس
۵۶۰	ایلام حکم فقهی واجب کفایی بودن حضور در جبهه‌ها
۵۶۱	عملیات مسلم بن عقیل
۵۶۳	انفجار در تیران
۵۶۳	تأثیرات فقهی
۵۶۴	دیدگاه امام خمینی علیه صلح
۵۶۵	تداوم واکنش عراق؛ عملیات مسلم بن عقیل
۵۶۶	صدور قطعنامه
۵۶۷	عملیات محرم
۵۶۸	استعداد ارزشی و فقهی
۵۶۹	طرح عملیات و محورهای آنها
۵۷۱	شرح و نتایج عملیات محرم
۵۷۳	فتح بزرگ محرم
۵۷۴	انتظار حمله به مناطق مسکونی پس از پیروزی
۵۷۵	تلاش ایران برای بهبود مناسبات با شوروی
۵۷۶	ازسرگیری تحویل سلاح شوروی به عراق
۵۷۶	تشکیل مجلس اعلائی انقلاب اسلامی عراق
۵۷۸	تعقیب حزب توده
۵۸۱	جنگ در رأس امور
۵۸۱	عملیات والفجر مقدماتی
۵۸۴	شرح و نتایج و ارزیابی عملیات
۵۸۷	آفت پیروزی
۵۸۸	تشکیل قرارگاه نصرت
۵۸۹	ناکامی تشکیل کنفرانس غیر متعهدها در بغداد
۵۹۱	حمله عراق به چاه‌های نفتی

۵۹۳. نگاه امام خمینی به مسئله تداوم جنگ و لزوم توجه به معنویت
۵۹۶. واگذاری تمشیت امور ارتش و سپاه
۵۹۶. ربودن هواپیمای C-130 ایران
۵۹۷. عملیات والفجر ۱
۵۹۷. هدف عملیات والفجر ۱ و موقعیت و عوارض منطقه
۵۹۹. طرح مانور و تاکتیک عملیات
۶۰۰. استعداد ارتش عراق و مأموریت قرارگاه‌ها و استعداد خودی
۶۰۱. شرح و نتایج عملیات
۶۰۴. ارزیابی و دلایل ناکامی عملیات والفجر ۱
۶۰۶. حمله موشکی به دزفول و چند شهر دیگر
۶۰۹. دعوت به ادامه دفاع
۶۱۱. زدن بمب‌های مسافری ایران
۶۱۱. نگرانی کمبود نان
۶۱۲. راهپیمایی ایران
۶۱۳. اجرای عملیات‌های محدود
۶۱۳. عملیات والفجر ۲
۶۱۵. عملیات والفجر ۳
۶۱۸. واکنش عراق به سمست شدن در تهران
۶۲۰. سیاست ایران درباره جنگ
۶۲۴. عملیات والفجر ۴
۶۲۷. انفجار پایگاه تفنگداران آمریکایی در لبنان
۶۲۹. حمله به مناطق مسکونی در واکنش به عملیات والفجر ۴
۶۳۰. نفي مقابله به مثل در زدن مناطق مسکونی
۶۳۱. ابهام در دستیابی به موفقیت‌های بزرگ
۶۳۴. توسعه حملات عراق به کشتی‌ها در خور موسی
۶۳۷. کمک‌های فرانسه به عراق
۶۳۹. حمله عراق به تأسیسات نفتی
۶۴۲. طرح آمریکا برای حضور نظامی در خلیج فارس
۶۴۳. صدور قطعنامه ۵۴۰
۶۴۵. خرید سلاح
۶۴۶. آتش‌بس و شروع مجدد حمله به مناطق مسکونی
۶۴۷. جمع‌بندی
۶۴۹. منابع و مراجع فصل پنجم
۶۵۷. فهرست راهنما

www.ketab.ir

سخن ناشر و مقدمه

www.ketab.ir

جمهوری اسلامی ایران از بدو تأسیس و تثبیت آن تاکنون همواره با خطرهای و توطئه‌های ضد ملی و خارجی مواجه بوده است. برخی از این توطئه‌ها مانند جنگ تحمیلی عراق که تا پایان با پشتیبانی فراگیر همه قدرت‌های جهانی توأم بود، به تنهایی باعث زلزله درآوردن هر نظام تازه تأسیس کفایت می‌کرد. با وجود همه خطرهای و بحرانی که اکنون، نظام جمهوری اسلامی ایران به یمن رهبری و مدیریت هوشمندانه امام خمینی و همراهی و پشتیبانی ملت دلیر و انقلابی و حماسه آفرینی‌ها و ایثارگری‌ها، تاکنون انگ آنان در همه عرصه‌ها به ویژه در دوران هشت سال دفاع مقدس، از یک سو و دشت سهمگین سربلند خارج شد.

سرگذشت پندآموز جنگ نابرابر رژیم شی صدام علیه ایران و دفاع جانانه و غیرتمندانه ملت مبارز ایران و نیز آثار و پیامدهای معنوی و فرامنطقه‌ای آن موضوعی است که بررسی و تبیین ابعاد گوناگون آن بیش از همه بر ما سبب به قرار گرفته است. بی‌شک در این عرصه اندیشمندان و پژوهشگران داخلی دینی و ملی را عهده دارند تا در حد وسع و توان خود گوشه‌ای از این حماسه عظیم را برای عموم و ویژه محققان و علاقه‌مندان و برای ثبت در تاریخ بیان کنند. بدیهی است کسی که در جریان حوادث این جنگ و ابعاد گوناگون آن حضوری فعال و مؤثر داشته‌اند، این مسئولیت مضاعف و حاصل کار آنان نیز قابل اتکا و از اعتماد بیش‌تر برخوردار خواهد بود.

کتابی که پیش رو دارید حاصل تجربه و دانش آقای دکتر حسین علایی در دوران هشت سال جنگ تحمیلی و پس از آن می‌باشد که در آن، حوادث و رویدادهای جنگ ایران و عراق از دیدگاه یک فرمانده و پژوهشگر دفاع مقدس

بررسی و تحلیل گردیده است. نظر به اینکه تاکنون کتابی با این رویکرد تألیف نشده است، این اثر می‌تواند برای علاقه‌مندان و محققان تاریخ دفاع مقدس و همچنین عموم مردم مفید باشد و تا حدودی کمبودها را در این زمینه جبران نماید. هرچند فقدان کتابی جامع و مانع دربارهٔ تاریخ تحلیلی دفاع مقدس همچنان احساس می‌شود، اما تلاش نویسنده محترم در این کتاب برای تبیین ابعاد گوناگون و پدیدارهای جنگ به صورت تاریخی و تحلیلی شایستهٔ قدردانی است. در واقع، این چنین پژوهشی در نوع خود، کاری دشوار و طاقت‌فرسا و نیازمند تجربه و دانش فراوان می‌باشد. انتشار این کتاب گامی مهم در تبیین تحولات جنگ تحلیلی و شمه‌ای رود و امیدواریم صاحب‌نظران و نخبگان این عرصه با پیمودن نقدهای سازنده و آثاری وزین در این زمینه عرضه کنند.

کتاب روند جنگ ایران و عراق در ده فصل تدوین شده است و با توجه به حجم زیاد آن در دو جلد به چاپ رسیده است. به طور خلاصه مباحث مربوط به جنگ از ابتدای پیروزی انقلاب تا شروع تهاجم گستردهٔ عراق به ایران، عملیات‌های آزادسازی سرزمین‌های اشغال‌شده، گام‌های امن‌الائمه، طریق‌القدس، فتح‌المبین، بیت‌المقدس و عملیات‌های بعد از ماه رمضان، مسلم‌بن عقیل، محرم، والفجر مقدماتی، والفجر ۱، ۲، ۳ و ۴ در جلد اول، و دیگر عملیات‌ها از جمله والفجر ۵ و ۶، خیبر، بدر، والفجر ۸، کربلای ۱، کربلای ۲، کربلای ۳، کربلای ۴، ۵، ۸، ۹ و ۱۰، فتح ۵، والفجر ۱۰ و مرصاد در جلد دوم آمده است. موضوعات و مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی، شهرها، جنگ نفتکش‌ها، حملات شیمیایی عراق، مسائل منطقه‌ای و بین‌المللی، قطعنامه‌های شورای امنیت سازمان ملل بویژه قطعنامه ۵۹۸، قطعنامه‌های شورای امنیت و جنگ نیز به تناسب در هر دو جلد مطرح شده است.

نشر مرز و بوم

۱۳۹۱

مقدمه

"جنگ" یکی از پدیده‌ها و موضوعاتی است که به‌درازای تاریخ حیات بشر وجود داشته و در تمام دوران‌ها از دغدغه‌های اصلی انسان‌ها بوده است. اگرچه نوع و شیوه و چهره و شکل جنگ‌ها در دوره‌های مختلف تاریخ تغییر کرده است، ولی این پدیده پیچیده همواره پیامدهای وسیع اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی بسیاری را در پی داشته است.

با اینکه اغلب جنگ‌ها توسط دولت‌ها و ارتش‌ها عامل اجرای آن هستند، اما معمولاً بیشترین آسیب‌ها، بی‌ثباتی‌ها و رنج‌ها را مردم غیر نظامی متحمل می‌شوند. جنگ‌ها اگرچه موجب آسیب و کج‌فرآوان مردم شده‌اند و ویرانی‌های گسترده‌ای را بر جا گذاشته‌اند، ولی در عین حال توسعه‌توان و ظرفیت علمی، آموزشی و فکری انسان‌ها را نیز فراهم آورده‌اند. جنگ‌ها از منابع مهم و بزرگ تجربه، عبرت و یادگیری کشورها به‌شمار می‌آیند. بر این اساس، بررسی منازعات و جنگ‌های هر ملت به منظور جلوگیری از چنین حوادثی همان‌برانداز و دردناکی موضوعیت دارد.

در طول تاریخ ایران، بیشترین درگیری‌ها و جنگ‌ها در مرزهای غربی اتفاق افتاده است. یکی از بزرگ‌ترین این جنگ‌ها که از مهم‌ترین رخدادهای دوران معاصر نیز بوده، جنگ پرماجرایی است که صدام حسین رئیس حکومت عراق، حدود نوزده ماه پس از سقوط نظام شاهنشاهی بر ایران تحمیل کرد. این جنگ برای مردم ما نه‌تنها یک اتفاق تاریخی، که یک مقاومت ملی و یک دوره پر از

فداکاری‌ها و شجاعت‌های بی‌نظیر جوانان این مرز و بوم بوده است. روایت این جنگ در خاطره جمعی ملت ما به حماسه‌ای ماندگار تبدیل شده است.

جنگی که رژیم بعثی عراق به جمهوری اسلامی ایران تحمیل کرد، از مهم‌ترین جنگ‌های معاصر در خاورمیانه نیز بوده و به مراتب بیش از سایر جنگ‌های کشورهای جهان سوم ماهیت بین‌المللی داشته است. از روزهای آغازین این جنگ پایان آن، رژیم بعثی عراق همواره از پشتیبانی قدرت‌های بزرگ و اکثر رژیم‌های عربی منطقه برخوردار بوده است. در طول جنگ ۸ ساله که از کم‌سابقه‌ترین و شتابناک‌ترین جنگ‌ها در عصر جهان دوقطبی و در دوران جنگ سرد بود، دو ابرقدرت غربت عملاً در یک جبهه واحد قرار گرفتند و کاملاً همسو با هم از رژیم بعثی حمایت کردند. البته نوع همکاری و میزان کمک آنها به رژیم صدام متفاوت بود و در طول جنگ، تغییراتی نیز داشت. اکثر کشورهای عربی منطقه نیز رژیم بعثی عراق را با کمک‌های وسیع مالی خود حمایت کردند. کشورهای مانند مصر و اردن حتی در کنار عراق و صدام حسین قرار گرفتند.

ارتش رژیم بعثی عراق در اواخر بهار و در روزهای دوشنبه ۳۱ شهریور سال ۱۳۵۹ هجری شمسی، حمله سراسری خرابه‌ها را آغاز کرد. نیروی زمینی عراق با پشتیبانی بمباران‌های هوایی و طی تهاجمی غافلگیرانه، پنج استان مرزی ایران را درگیر کرد و در دو ماه نخست جنگ، بیش از ۵۰ هزار کیلومتر مربع از خاک ایران را به اشغال خود درآورد. شروع جنگ یکی از آزمون‌های سخت‌ترین ملت ایران بود. جوانان ایرانی و مردم و نیروهای مسلح ایران با مقاومتی بی‌سابقه و پس از یک سلسله عملیات پی‌درپی توانستند دشمن را از دسترسی به اهداف خود بازدارند.

در ادامه این جنگ، عراق علاوه بر نبردهای گسترده زمینی و بمباران‌های هوایی، از موشک‌های زمین به زمین برای حمله به مردم غیر نظامی و نیز سلاح‌های شیمیایی استفاده کرد. همچنین در سال‌های پایانی، جنگ را با حمله به نفت‌کش‌ها و پایانه‌های نفتی در خلیج فارس گسترش داد. حملات بی‌رحمانه عراق به مناطق مسکونی و مردم غیر نظامی، خسارات و تلفات زیادی را به غیر نظامیان ایران وارد آورد.

ایران در این جنگ موفق شد با نیروی ایمان، رهبری بی نظیر امام خمینی و ابداع شیوه‌های نوین جنگ و نیز با حمایت بی دریغ مردم و حضور گسترده آنها در میدان‌های نبرد، پس از اجرای حدود ۱۰۰ عملیات بزرگ، متوسط و محدود، تمام قوا و نیروهای ارتش متجاوز بعثی را از خاک ایران بیرون براند و مانع دستیابی عراق به مقاصد و اهداف خود گردد. با اینکه رژیم بعثی عراق در ماه‌های آغازین جنگ ابتکار عمل را در دست داشت، ولی توانست جنگ را آن‌چنان که می‌خواست ادامه بدهد و به پایان برساند. صدام به دلیل مقاومت جانانه مردم ایران، در دام جنگی گرفتار شد که خود آغازگر آن بود و سال‌های طولانی برای رهایی از آن تلاش کرد.

در تاریخ ۱۳۵۷/۴/۱ جمهوری اسلامی ایران قطعنامه ۵۹۸ سازمان ملل متحد را پذیرفت و جنگ تحمیلی را به پایان نهاد، اما دیری نپایید که رژیم بعثی عراق دوباره جنگ دیگری را آغاز کرد که حدوداً یک ماه طول کشید و البته به شکست مجدد نظامی و سیاسی آن کشور و از شکست سازمان منافقین (مجاهدین خلق) انجامید. سرانجام عراق در تاریخ ۱۳۶۸/۵/۱ قطعنامه ۵۹۸ را عملاً پذیرفت و با نظارت سازمان ملل متحد، آتش‌بس بین ایران و عراق برقرار شد. به این ترتیب، جنگ حدود یک ماه پیش از هشتمین سالروز آغاز آن خاتمه یافت.

این جنگ خونین، جان صدها هزار نفر از مردم ایران و عراق را گرفت، هزاران خانه و کاشانه را ویران کرد، صدها میلیارد دلار خسارت به دو کشور وارد آورد و یک دهه تحولات سیاسی خاورمیانه را تحت تأثیر قرار داد. با وجود این، در ۲۰۰ سال گذشته جنگ تحمیلی تنها جنگی بود که ایران توانست تمام سرزمین‌های خود را تنها با تکیه بر ملت و قوای مسلح خود و در شرایط محرم نسبی تسلیحاتی از دشمن باز پس بگیرد و حیثیت و بقای ملی خود را حفظ کند.

صدام حسین که هیچ دستاوردی از این جنگ نداشت، پس از گذشت حدود دو سال از آتش‌بس، طی ششمین نامه رسمی خود به رئیس‌جمهور ایران، دوباره معاهده مرزی ۱۹۷۵ الجزایر را به عنوان مبنای مذاکرات دو کشور پذیرفت؛ عهدنامه‌ای که خود او آن را در آستانه جنگ، بی اعتبار خوانده و در برابر

دوربین‌های خبرنگاران پاره کرده بود.

حال که نزدیک به یک قرن از جنگ عراق با ایران می‌گذرد، فرصت مناسبی است تا ضمن ارائه گزارش و روایتی صحیح و یکپارچه از جنگ، به منطق حاکم بر دوره‌های مختلف آن پردازیم و راهبردها و شیوه‌های جنگی سال‌های دفاع و مسائل مربوط به معادله و توازن قوا و نقاط قوت و ضعف طرفین را مورد مطالعه قرار دهیم. همچنین برخی از کمترگفته‌ها و کمترشنیده‌ها دربارهٔ این جنگ را به بحث می‌گذاریم. در این کتاب سعی می‌کنیم بیشتر به بحث مهم دوران جنگ تحمیلی را که ترکیبی بودند از منطق و تدبیر با حماسه‌آفرینی و هیولیت و عاطفه و مهربانی، مورد مطالعه قرار دهیم.

در این کتاب به بحث درباره پیروزی‌ها، رشادت‌ها و شجاعت‌هایی که بسیار مهم و عزیز برای مردم بودند به مسائل و مشکلات هر دوره از جنگ، وضعیت و شرایط دشمن، فتنه‌های دره بر رزمندگان اسلام و نیز مردم می‌پردازیم و نظام تصمیم‌گیری آن را ارزیابی می‌کنیم. بر عملیات را یا جداگانه بررسی می‌کنیم یا اینکه در قالب مجموعه نبردها و عملیات به آن می‌پردازیم تا رویدادها و حوادث جنگ بهتر و واضح‌تر روشن شود.

تاکنون و در اکثر مطالبی که در مورد دفاع مقدس انتشار یافته، بیشتر به بُعد عاطفی و حماسی جنگ پرداخته شده و کمتر این جنگ را از منظر و مؤلفه‌های مختلف این اتفاق در سطح کلان ارزیابی شده است. حتی هر چند به شکل تحلیلی و عمیق مورد بررسی و تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. در این کتاب تلاش بر این بوده از منظر کلان نقاط قوت و ضعف کشور و نیروهای مسلح و همچنین به شرایط تصمیم‌گیری در دوره‌های مختلف جنگ بررسی شود. برخی موانع و مشکلات پیش‌برد جنگ مورد اشاره قرار گیرد.

متأسفانه در این مطالعه به منابع و مآخذ طرف عراقی دسترسی کمتری بود. البته اگرچه هنوز اسناد محرمانهٔ طرف عراقی جنگ پس از سقوط حزب بعث در عراق منتشر نشده و استفاده از مدارک دولت بعث عراق امکان ندارد، ولی از چند

کتاب عراقی نیز در این نوشته بهره برده ایم. به هر حال از انگیزه‌ها و چگونگی تصمیم‌گیری طرف عراقی اطلاعات کمی در دسترس است، با این همه می‌توان از تجربیات و درس‌های این مقطع مهم تاریخ انقلاب اسلامی و ایران در حوزه‌های راهبردی، سیاسی، اجتماعی، مدیریتی و نظامی برای آیندگان کشورمان میراثی ارزشمند به جا گذاشت تا از آن بهره‌های بسیاری ببرند. همین‌طور تاکتیک‌های جنگی، شیوه‌های فرماندهی و کنترل می‌تواند برای بسیاری از دانشگاهیان و به ویژه در رشته‌های علوم دفاعی، علوم راهبردی و علوم انسانی - خصوصاً در رشته تاریخ - بسیار آموزنده و راهگشا باشد.

نگارنده مؤلف در تدوین این کتاب، پاسخ‌گویی به این نیازها و ضرورت تدریس آن در دانشگاه‌ها را با توجه به تحصیلات و مطالعات نگارنده در رشته‌های علوم راهبردی، دفاعی و حضور در متن حوادث جنگ، تلاش شده است با استفاده از مدارک، اسیر و منابع دست اول، گزارش و روایتی صحیح و تحلیلی واقع‌بینانه و بی‌طرفانه از این واقعه بزرگ ارائه گردد.

متن کتاب پیش از چاپ، اختیار انداختن از فرماندهان دفاع مقدس سپاه پاسداران انقلاب اسلامی و ارتش جمهوری اسلامی قرار گرفت؛ از جمله آقایان محسن رضایی، علی شمخانی، سید رحیم صفوی، غلامعلی رشید، احمد غلامپور، مرتضی قربانی، محمد باقری، مصطفی ایزدی، محمد مجرایی، یعقوب زهدی، سیدعلی حسینی تاش، احمد سوداگر، حسین دهقان، حسن محتاج، محمد نورانی، اصغر کاظمی، سعید صادقی و نیز امرای ارتش آقایان مولایی، ریدل، عبدالحسین مفید، مسعود بختیاری، نصرت‌الله معین وزیری و ناصر آراست. بجز برخی از اساتید دانشگاه و جهادگران دوران دفاع مقدس مانند آقایان دکتر سعید رجایی خراسانی، اکبر ترکان، مهدی ورشابی، غلامرضا فروزش و محمد علی برنده آن را ملاحظه کرده‌اند که دیدگاه‌های ارزشمند شفاهی و کتبی همه آنان در بهبود محتوای این کتاب مؤثر بوده است.

همچنین بر خود لازم می‌دانم که از زحمات محقق و نویسنده ارجمند کتاب‌های دفاع مقدس جناب آقای محمد درودیان که نظارت علمی بر محتوای

کتاب را بر عهده داشته‌اند و نیز از آقای علیرضا اشتری که با ویراستاری دقیق خود بر زیبایی متن آن افزودند، صمیمانه تشکر نمایم.

این کتاب در ده فصل (دو جلد، هر کدام شامل پنج فصل) تدوین شده تا ضمن آشنا نمودن خواننده با اوضاع و تاریخ ایران در دوران جنگ تحمیلی، هر مقطع از جنگ به طور فشرده و موجز مورد بررسی قرار گیرد. امید است با این نام، گامی در مسیر پرافتخار شهیدان سرفراز برداشته و همه‌مان بتوانیم از فرهنگ و تجارب دوران دفاع مقدس برای توسعهٔ محبت و انسانیت در زندگیمان بهره‌مند گردانیم؛ ان شاء الله.

حسین علایی

زمستان ۱۳۹۱